

Pensionssystemet

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2005 om pensionssystemet. Motionerna gäller bl.a. pensionssystemets utformning, pensionsrättens storlek vid totalförsvarspåbud, uttag av pensionsmedel för kompetensutveckling m.m. samt fördelningen av pensionsrätt mellan makar och efterlevandeskydd. Några motionsyrkanden gäller premiepensionssystemets fonder. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I ärendet finns sex reservationer och sex särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	5
Allmänt om det reformerade ålderspensionssystemet	5
Ålderspensionssystemets utformning	6
Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt	9
Pensionsmedel för kompetensutveckling m.m.	10
Makars pensionsrättigheter	11
Fonderna i premiepensionssystemet	14
Reservationer	19
1. Reformerat ATP-system, punkt 1 (v)	19
2. Balansering av inkomstpension, punkt 2 (v, mp)	20
3. Ekonomisk politik och pensionssystemet, punkt 4 (m)	20
4. Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt, punkt 5 (v)	21
5. Fondbytesavgift, punkt 8 (v)	21
6. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 9 (v, mp)	22
Särskilda yttranden	23
1. Pensionsmedel för kompetensutveckling m.m., punkt 6 (fp)	23
2. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (m)	23
3. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (fp)	24
4. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (kd)	24
5. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (c)	25
6. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 9 (c)	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	27
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Reformerat ATP-system**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Sf386 yrkande 1.

Reservation 1 (v)

2. **Balansering av inkomstpension**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Sf386 yrkande 2.

Reservation 2 (v, mp)

3. **Flexibel ålderspension**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Sf302.

4. **Ekonomisk politik och pensionssystemet**

Riksdagen avslår motion 2005/06:So642 yrkande 1.

Reservation 3 (m)

5. **Pensionsrätt vid totalförsvarspikt**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Fö245 yrkande 3.

Reservation 4 (v)

6. **Pensionsmedel för kompetensutveckling m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Ub427 yrkande 18 och 2005/06:A364 yrkande 3.

7. **Makars pensionsrättigheter**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:L289 yrkande 1, 2005/06:Sf332 yrkandena 4 och 5, 2005/06:Sf401, 2005/06:Sf432 yrkande 15 och 2005/06:A370 yrkande 6.

8. **Fondbytesavgift**

Riksdagen avslår motion 2005/06:Sf386 yrkande 4.

Reservation 5 (v)

9. **Fonderna i premiepensionssystemet**

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Sf274 yrkandena 1 och 2 samt 2005/06:Sf386 yrkande 5.

Reservation 6 (v, mp)

Stockholm den 7 mars 2006

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Tomas Eneroth

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Eneroth (s), Anita Jönsson (s), Per Westerberg (m), Linnéa Darell (fp), Mona Berglund Nilsson (s), Lennart Klockare (s), Tobias Billström (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Birgitta Carlsson (c), Göte Wahlström (s), Anna Lilliehöök (m), Yilmaz Kerimo (s), Mona Jönsson (mp), Kurt Kvarnström (s), Kenneth Lantz (kd), Kalle Larsson (v) och Anne-Marie Ekström (fp).

Utskottets överväganden

Allmänt om det reformerade ålderspensionssystemet

Det reformerade ålderspensionssystemet består av ett standardskydd i form av inkomstgrundad ålderspension bestående av inkomstpension och premiepension samt ett grundskydd i form av garantipension för dem som haft låga eller inga förvärvsinkomster.

Den inkomstgrundade ålderspensionen bygger på den s.k. livsinkomstprincipen, som innebär att alla pensionsgrundande inkomster under livet har betydelse för pensionsnivån och väger lika tungt oberoende av när under livet de tjänas in. Såväl pensionsrätten som avgiften utgör 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten på högst 7,5 inkomstbasbelopp. Av pensionsrätten utgör 16 procentenheter pensionsrätt i ett s.k. fördelningssystem, inkomstpensionen, och 2,5 procentenheter pensionsrätt i ett fonderat system, premiepensionen. Pensionsrätten grundas också på s.k. pensionsgrundande belopp som kan tillgodoräknas föräldrar med små barn, vid pliktjänstgöring, vid aktivitets- och sjukersättning och vid studiemedelsberättigade studier. Någon övre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt finns inte. Inkomstgrundad pension kan tas ut fr.o.m. 61 års ålder.

I fördelningssystemet räknas pensionsrätterna upp med ett index som följer den genomsnittliga inkomstutvecklingen. Även intjänandetaket räknas upp årligen i takt med denna inkomstutveckling. Den årliga inkomstpensionen beräknas genom att summan av de uppräknade pensionsrätterna divideras med ett delningstal, som bestäms bl.a. med hänsyn till den genomsnittliga förväntade livslängden för åldersgruppen vid tidpunkten för pensionsuttaget och en tänkt framtida tillväxt. Härigenom blir inkomstpensionen redan från början förhöjd med en antagen framtida tillväxt på 1,6 % som fördelats jämnt över pensioneringstiden. Den fortsatta pensionen följsamhetsindexeras, vilket innebär att ålderspensionen räknas upp fullt ut med prisutvecklingen och, om den faktiska realltillväxten avviker från normen om 1,6 % tillväxt, görs vid indexeringen dessutom ett påslag eller ett avdrag motsvarande avvikelsen.

I premiepensionssystemet fonderas inbetalda medel individuellt, och tillgodohavandet redovisas på individuella premiepensionskonton.

Fördelningssystemets finansiella stabilitet säkras genom reglerna för automatisk balansering. Den automatiska balanseringen avser indexomräkningen av pensionsbehållningar och pensioner och säkrar att systemets skulder på sikt aldrig överskrider systemets tillgångar. Detta sker genom en årlig beräkning av fördelningssystemets samlade skulder och tillgångar. Om skulderna ett år överstiger tillgångarna skapas ett s.k. balansindex, som i stället för inkomstindex räknar om pensionsbehållningarna och pensionerna så att balansen i systemet på sikt återställs. I takt med att systemets tillgångar ökar i förhållande till skulderna återställs indexe-

ringen. När balanstalet överstiger 1,0000 är pensionsskulden mindre än systemets tillgångar och systemet beräknas klara sitt åtagande med marginal. Balanstalet för 2006 är 1,0014.

Det inkomstgrundade pensionssystemet omfattar fullt ut personer födda 1954 eller senare. Personer födda åren 1938–1953, den s.k. mellangenerationen, omfattas av de reformerade intjänandereglererna enligt en s.k. tjugondelsinfasing. Det innebär att de får ett i förhållande till födelseåret ökat antal tjugondelar av pensionen från det nya systemet och resterande antal tjugondelar från ATP-systemet. För personer födda 1937 eller tidigare gäller i princip äldre bestämmelser. Dock följsamhetsindexeras den utbetalade tilläggs pensionen med utgångspunkt i tillväxtnormen 1,6.

Ålderspensionssystemets utformning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om ett reformerat ATP-system. Vidare bör riksdagen avslå motionsyrkanden om balansering av indexeringen av inkomstpensionen samt om ekonomisk politik och pensionssystemet.

Jämför reservationerna 1 (v), 2 (v, mp) och 3 (m).

Motioner

I motion Sf386 av Lars Ohly m.fl. (v) framhålls i yrkande 1 att syftet med ett allmänt och obligatoriskt pensionssystem är att det skall ge trygghet på ålderdomen. En förutsättning för detta är att det skall vara förutsägbart. Pensionsspararen skall veta vad han eller hon får som pensionär och också få den pension som utlovats. Vidare skall pensionssystemet vara omfördelande över livs cykeln och även mellan könen och klasserna. Det skall vara solidariskt finansierat via skatter och sociala avgifter och det skall finnas en buffert som verkar för en jämn utveckling av systemet. Systemet skall vara offentligt utan några spekulationsinslag eller privata delar och vara hållbart både nationalekonomiskt och för den enskilde. Det nuvarande pensionssystemet uppfyller endast ett av dessa kriterier, nämligen att det är nationalekonomiskt stabilt. I övrigt svarar det över huvud taget inte upp mot de nödvändiga förutsättningarna för att ge pensionärerna trygghet på ålderdomen. Därför bör det snarast tillsättas en utredning med uppdrag att lägga fram ett förslag om ett reformerat ATP-system.

Systemet skall innebära att premiepensionen avskaffas och att hela pensionsavgiften på 18,5 % skall gå till fördelningssystemet. Det innebär att systemet, enligt ett basscenario med en tillväxt på 2 %, kommer att vara finansiellt stabilt till 2024. En höjning av pensionsavgiften med 0,5 % medför att systemet blir finansiellt stabilt till år 2050. Systemet innebär även att det finansieras via skatter och sociala avgifter och inte har inslag av

spekulation samt att all avkastning blir lika för var och en. De 15 bästa åren av 30 års intjänandetid skall bestämma nivån på pensionen. Pensionerna bör anpassas till samhällsekonomin och lönerna genom följsamhets-indexering. Garantipensionen skall behållas och bör prisindexeras. Nivån på garantipensionen måste dock kontinuerligt ses över så att den säkrar individens ekonomiska standard.

I motionens yrkande 2 begär motionärerna att i stället för en automatisk balansering i pensionssystemet bör avgifterna tillfälligt höjas om det visar sig att pensionssystemet blir underfinansierat. Den tillfälliga avgiftshöjningen skall inte ge någon pensionsrätt. Vid underskott över en viss gräns får ansvariga politiker ta ställning till hur balans skall uppnås i systemet.

Fredrik Reinfeldt m.fl. (m) begär i motion So642 yrkande 1 ett tillkännagivande om att värdesäkra pensionerna. Motionärerna framhåller att en moderat politik, innebärande sänkta skatter på arbetsinkomster och minskade bidrag, ger fler sysselsatta och en högre tillväxt. Detta behövs för att hindra att bromsen i pensionssystemet utlöses och även för att höja pensionsnivåerna.

I motion Sf302 av Lennart Beijer och Britt-Marie Danestig (v) begärs ett tillkännagivande om förslag till ett system som möjliggör frivillig pension från fyllda 60 år. Motionärerna anför att vissa löntagare, med t.ex. tunga jobb, har behov av att kunna gå i pension tidigare än nuvarande pensionssystem tillåter. Ersättningen fram till ordinarie pensionsålder bör motsvara arbetslöshetsersättningen och vara pensionsgrundade.

Utskottets ställningstagande

I ett förmånsbaserat system, som ATP-systemet, erhåller pensionären en viss utlovad pensionsnivå. Förmånsbaserade system är dock okänsliga för ekonomiska och demografiska förändringar och nödvändiga justeringar av nivåer eller avgifter kan vara politiskt svåra att genomföra. Det kan leda till finansiella problem och det är pensionssparare/skattebetalare som står för den ekonomiska risken för de utlovade pensionsnivåerna till pensionärerna. Skälet till att det svenska pensionssystemet reformerades var just att ATP-systemet inte längre var finansiellt hållbart.

Det reformerade inkomstrelaterade pensionssystemet är skilt från statsbudgeten och finansieras med avgifter och avkastning från AP-fonderna. Systemet är följsamt mot den samhällsekonomiska och demografiska utvecklingen. Regler om automatisk balansering säkrar systemets finansiella stabilitet. Pensionerna kan således aldrig bli högre än vad systemet långsiktigt kan klara av och det är pensionärerna och pensionsspararna som bär den ekonomiska risken. Även om den svenska pensionsnivån inte exakt går att förutse så är systemet således finansiellt stabilt. Utskottet anser att balansen av inkomstpensionen bör vara automatisk och inte beroende av politiska beslut.

I och med pensionsreformen överfördes finansieringen av efterlevandepensioner och förtidspensioner (numera sjuk- och aktivitetsersättning) från AP-fonderna till statsbudgeten. Sammantaget innebar reformen en ökad ekonomisk belastning för staten. Enligt pensionsöverenskommelsen motsvarar det ändrade betalningsansvaret en engångsöverföring på 300–350 miljarder kronor i 1999 års penningvärde. Medel motsvarande 258 miljarder kronor har under perioden 1999 till 2001 förts över från AP-fonderna till statsbudgeten. Utskottet noterar att de fem partier som står bakom pensionsöverenskommelsen har uttalat att det under överblickbar framtid saknas förutsättningar för att överföra medel från AP-fonderna till staten och att finansutskottet har ställt sig bakom denna bedömning i betänkande 2005/06: FiU6.

Utskottet noterar vidare att det reformerade pensionssystemet innehåller regler som direkt omfördelar från dem med höga inkomster till låginkomsttagare och därmed från män till kvinnor. En sådan regel är den s.k. takregeln, dvs. att pensionsrätt grundas på inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp. Samma omfördelande egenskap har garantipensionen, dvs. att den som haft låga eller inga förvärvsinkomster får den inkomstgrundade pensionen kompletterad med garantipension. Även det förhållandet att samma delningstal gäller för kvinnor och män (gemensam livslängdstabell) gynnar kvinnorna. Utfallet för kvinnor blir bättre än för män i det nya systemet. Den omständigheten att kvinnor generellt sett får lägre årlig pension är en återspeglning av kvinnors anställningsvillkor i samhället och har således inte i sig sin orsak i pensionssystemets utformning.

Enligt Regeringskansliets nationella strategirapport om rimliga och hållbara pensioner från juli 2005 visar det allmänna pensionssystemet en ersättningsgrad 2005 på 53 % för ett typfall definierat enligt ramarna beslutade inom Kommittén för Social Trygghets (KST) Indikatorundergrupp (ISG). Det antagna tjänstepensionsavtalet lägger ytterligare 15 procentenheter till ersättningsgraden och totalsumman blir 68 % före skatt och exklusive andra inkomstprövade förmåner. De med låga inkomster täcks av en garantipension samt får andra förmåner, som t.ex. bostadstillägg. Detta resulterar i att pensionärer med låga inkomster får en ganska hög ersättningsgrad. För dem med inkomster över intjänandetaket och höga slutlöner ersätts en större del av arbetsinkomsterna av inkomster från tjänstepensioner.

Utfallet av det reformerade inkomstrelaterade pensionssystemet är beroende av sysselsättningsgraden. Livsinkomstprincipen, som utgör en av hörnstenarna i systemet, ger goda möjligheter för enskilda att påverka pensionens storlek. Den starka kopplingen mellan inbetald avgift och faktisk förmån utgör således ett viktigt incitament för att stimulera till arbete högre upp i åldrarna. För att möjliggöra arbete utifrån individens förutsättningar är dock pensionssystemet flexibelt. Det är således möjligt att ta ut hel eller partiell pension redan från 61 års ålder.

Utskottet noterar att i budgetpropositionen för 2006 har föreslagits avsevärda satsningar för att höja sysselsättningen och tillväxten. I betänkandet 2005/06:AU1 anför arbetsmarknadsutskottet att fr.o.m. 2004 har det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken varit att den skall bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsmarknadsutskottet noterar med tillfredsställelse att regeringens sysselsättningsmål, dvs. att den reguljära sysselsättningen bland personer i åldern 20–64 år skall uppgå till 80 %, ligger fast. Arbetsmarknadsutskottet välkomnar även åtgärder av regeringen för att i ett första steg på väg mot full sysselsättning pressa tillbaka den öppna arbetslösheten till 4 %.

Socialförsäkringsutskottet, som tidigare avstyrkt motionsyrkanden om ett reformerat ATP-system (bl.a. 1997/98:SfU13), automatisk balansering (bl.a. i bet. 2004/05:SfU9) och flexibel ålderspension (bl.a. i bet. 2001/02:SfU12), avstyrker motionerna Sf386 yrkandena 1 och 2, Sf302 och So642 yrkande 1.

Pensionsrätt vid totalförsvarsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om pensionsrätt vid totalförsvarsplikt.

Jämför reservation 4 (v).

Motion

I motion Fö245 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) yrkande 3 anges att möjligheten att höja nivåerna för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst bör prövas. Motionärerna anser att det skulle vara rimligare att det pensionsgrundande beloppet motsvarar hela, och inte som nu hälften av, befolkningens genomsnittliga pensionsgrundande inkomst.

Utskottets ställningstagande

En försäkrad som under någon del av ett år har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året. Det gäller om tjänstgöringen har pågått sammanlagt minst 120 dagar utan att grundutbildningen avbrutits. För varje tjänstgöringsdag med dagersättning utgör det pensionsgrundande beloppet hälften av genomsnittet av samtliga för intjänandeåret fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år, delat med 365. Nivån har bestämts med utgångspunkt i genomsnittsinkomsten för försäkrade i de åldersgrupper som är aktuella för totalförsvarsplikt. Genom reglernas konstruktion följer nivån löneutvecklingen i samhället.

Utskottet finner, liksom vid sin senaste behandling av frågan i betänkande 2004/05:SfU9, inte anledning att föreslå en omprövning av nivån och avstyrker motion Fö245 yrkande 3.

Pensionsmedel för kompetensutveckling m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om uttag av pensionsmedel för kompetensutveckling m.m.

Jämför särskilt yttrande 1 (fp).

Motioner

I motion A364 av Bo Könberg m.fl. (fp) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om rätt att ta ut en summa motsvarande ett års pension i förskott för att studera eller starta företag. Motionärerna framhåller att studier och eget företagande i många fall leder till ökade inkomster, vilket i så fall kan kompensera det uttag som har gjorts. Vad avser den allmänna ålderspensionen vill motionärerna nå en uppgörelse med de partier som tillsammans vårdar pensionssystemet. Regeringen bör därefter återkomma till riksdagen med förslag till lagändring och då också lämna förslag till lagändring som gör det möjligt för inblandade parter att sluta nya avtal om avtalspensioner, privat pensionssparande och pensionsförsäkringar i enlighet med vad som nu föreslagits.

Även motion Ub427 yrkande 18 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) har denna innebörd.

Utskottets ställningstagande

Ett förtida uttag av intjänade pensionsrätter skulle, oavsett hur angeläget syftet är, leda till en livsvarig minskning av pensionen. Pensionstagaren skulle gå miste om inte bara det uttagna beloppet utan även avkastningen. Mot detta skulle kunna invändas att en satsning på vidareutbildning/kompetensutveckling eller på att starta ett företag kan anses vara en mycket god investering som i vissa fall skulle kunna ge en bättre avkastning jämfört med att medlen förvaltas inom pensionssystemet. Det finns emellertid inte några garantier för att sådana satsningar leder till en gynnsammare situation i det enskilda fallet. Däremot finns en risk för att den blivande pensionstagaren inte lyckas kompensera sig för den lägre pensionen, vilket kan få till följd att staten genom garantipensionssystemet får en icke avsedd kostnadsökning. Även administrativa kostnader i samband med det förtida uttaget kan i viss utsträckning påverka pensionssystemet negativt.

Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandena A364 yrkande 3 och Ub427 yrkande 18.

Makars pensionsrättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om makars pensionsrättigheter.

Jämför särskilda yttrandena 2 (m), 3 (fp), 4 (kd) och 5 (c).

Motioner

I motion Sf332 av Per Westerberg m.fl. (m) begärs i yrkandena 4 och 5 ökade möjligheter att fördela pensionsrättigheter mellan makar. Motionärerna anser att premiepension på två liv skall vara det normala och inte kräva särskild ansökan. Pension till efterlevande make skall dock enbart beräknas på de premier som har betalats in efter giftermålet eller efter det att samboendet har inletts. Vidare bör det göras möjligt att överlåta pensionsrättigheter mellan makar och sammanboende i inkomstpensionssystemet. Även sådan pension skall kunna tillfalla en make som överlever den andra. Pensionsrättigheter skall dock inte kunna överlåtas retroaktivt.

I motion Sf432 av Göran Hägglund m.fl. (kd) föreslås i yrkande 15 att Genomförandegruppen skall få i uppdrag att utreda utformningen av reglerna för delad premiepension. Motionärerna anser att för makar med gemensamma barn som inte fyllt tolv år, skall den totala intjänade premiepensionen fördelas lika mellan dem, om de inte aktivt begär att så inte skall ske.

Även i motion A370 av Göran Hägglund m.fl. (kd) yrkande 6 framställs ett likartat förslag.

I motion L289 av Solveig Hellquist m.fl. (fp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att den totala premiepensionen för makar och sambor skall fördelas lika dem emellan om de inte begär att så inte skall ske.

Johnny Gylling och Olle Sandahl (kd) begär i motion Sf401 ett tillkännagivande om en utredning i syfte att ge förslag på former för delad pensionsrätt mellan makar. Motionärerna framhåller att arvsvinster till pensionskollektivet bör tas bort och att den avlidnes pensionsrättigheter i stället skall ärvas av den efterlevande. Vid skilsmässa bör intjänade pensionsrätter delas lika.

Utskottets ställningstagande

Enligt riktlinjerna för pensionsreformen skulle en möjlighet införas för makar födda år 1954 eller senare att efter gemensam ansökan dela pensionsrätt intjänad inom det reformerade pensionssystemet. Delningen skulle ske fortlöpande under tiden för äktenskapets bestånd så länge utträde ur systemet inte anmäldes. Vardera maken skulle i princip tillgodoföras hälften av makarnas sammanlagda pensionsrättigheter som intjänats under ett år, dock att det värde som överfördes från en man till en kvinna skulle räknas

ned med hänsyn till kvinnors längre medellivslängd. Pensionsrätt överförd från en kvinna till en man skulle räknas upp i motsvarande mån. Enligt särskilda regler skulle även makar födda före 1954 få dela pensionsrättigheter.

Under det fortsatta beredningsarbetet utarbetades ett detaljerat förslag till en ordning för delning av pensionsrätt som presenterades i departementspromemorian Ds 1995:41. Förslaget avsåg endast makar födda 1954 eller senare och innebar att all pensionsrätt som makarna hade tjänat in under ett aktuellt år skulle ingå i delningen.

Under remissbehandlingen anfördes stark kritik mot den föreslagna ordningen, bl.a. mot hur den skulle samspela med garantipensionssystemet och därmed innebära svårigheter för makarna att överblicka konsekvenserna av en delning. Om endast den make som delat med sig av pensionsrätt hade gått i pension, kunde i vissa fall makarnas gemensamma inkomster bli lägre än delningen förutan.

Till följd av kritiken inriktades det fortsatta beredningsarbetet på att försöka finna en lösning som i huvudsak fyllde syftet med delningen och som samtidigt gjorde det möjligt att i tillfredsställande utsträckning undvika de nackdelar som påtalats under remissbehandlingen. De överväganden som därefter gjordes har resulterat i att makar har fått möjlighet att löpande överföra pensionsrätt inom premiepensionssystemet från den ena maken till den andra. Endast premiepensionsrätt som intjänats under äktenskapet kan bli föremål för överföring. Överföring skall vara frivillig, ske fortlöpande år från år och omfatta hela den premiepensionsrätt som en make tjänat in för året samt inte påverka garantipensionen. Kostnaderna för att överföra pensionsrätten belastar premiepensionskontot för mottagaren. Beräkningen av kostnaden är densamma oavsett om den mottagande maken är kvinna eller man. Möjligheterna att överföra pensionsrätt omfattar även makar i mellangenerationen, födda 1938–1953.

Vid överföring till make minskas premiepensionsmedlen med 14 %. År 2004 var det 134 kvinnor och 6 847 män som överförde pensionsrätt för premiepension.

Enligt vad som ovan framgått var de ursprungliga riktlinjerna om att all intjänad pensionsrätt skulle kunna delas våra att genomföra. Med den utgångspunkten måste det enligt utskottets mening anses fördelaktigare, och mer ägnat att jämnare fördela intjänade pensionsrätter, att överföringen omfattar all premiepensionsrätt för året som den ena maken tjänat in i stället för endast hälften av vardera makens intjänade premiepensionsrätt.

Förutom de allmänna efterlevandeförmånerna, som till stor del är inkomstrelaterade och således utges i proportion till en makes eller förälders intjänade pensionsförmåner, finns inom premiepensionssystemet efterlevandeskydd. Dessa skydd är frivilliga, och kostnaden för skyddet skall bäras av de individer som väljer skyddet. Det finns dels ett efterlevandeskydd före pensionstiden, som dock ännu inte trätt i kraft, dels ett efterlevandeskydd under pensionstiden.

Det sistnämnda är konstruerat så att pensionsspararens pension, efter ansökan och innan premiepensionen börjat betalas ut, räknas om till att gälla både eget och makes eller därmed jämställd persons liv. Skyddet innebär att det vid pensionsspararens död betalas ut en livsvarig premiepension till efterlevande make eller sammanboende. Pensionsspararens egen ålderspension sänks så mycket som behövs för att tillgodohavandet på premiepensionskontot skall räcka till en lika stor premiepension för den efterlevande.

Efterlevandeskyddet före pensionstid omfattar, enligt de icke ikraftträdna reglerna, en temporär premiepension till efterlevande på ett eller två inkomstbasbelopp under fem år. Som huvudregel gäller en karenstid om ett år. Särskilda regler gäller för personer som fyllt 50 år. Ikraftträdandet av dessa regler har skjutits upp till den 1 januari 2008 för att möjliggöra ytterligare beredning.

I en promemoria från Finansdepartementet i januari 2005, som bygger på ställningstaganden från Genomförandegruppen, föreslås vissa justeringar av reglerna i syfte att minska risken för att efterlevandeskyddet före pensionstid skall gå med förlust. Bland annat föreslås att efterlevandeskyddet före pensionstid begränsas till ett inkomstbasbelopp under fem år. Vidare föreslås att underskott skall få täckas genom avgifter från samtliga premiepensionssparare, dvs. undantag görs från kravet på försäkringsmässiga principer. Om produkten kommer att gå med underskott och till vilket belopp är enligt vad som anges i promemorian mycket svårt att bedöma. Av Premiepensionsmyndighetens (PPM) beräkningar följer att, med föreslagna modifieringar, förlusten kan antas uppgå till i varje fall 50 miljoner kronor per år. Utifrån det antagandet blir den årliga kostnaden 10 kr per sparare, motsvarande 400 kr jämte avkastning för en sparandecykel på 40 år. I promemorian anges att kravet på försäkringsmässighet i premiepensionssystemet innebär att de medel som genom dödsfall frigörs i form av arvsvinster skall tillföras övriga försäkrade i kollektivet, dvs. samtliga pensionssparare. Införande av ett återbetalningsskydd skulle i praktiken innebära att premiepensionssystemet i den delen skulle byta karaktär från en försäkringslösning till en form av mer traditionellt sparande. En sådan fundamental förändring av systemet är enligt vad som anges i promemorian inte godtagbar. Det ifrågasätts också om inte egendomsskyddet i 2 kap. 18 § regeringsformen hindrar införandet av ett obligatoriskt efterlevandeskydd.

I samband med pensionsreformen gjordes också ändringar i äktenskapsbalken gällande bodelning i samband med äktenskapsskillnad (prop. 1997/98:106, bet. 1997/98:LU25, rskr. 1997/98:232). Ändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 1999, innebär att rätt till pension på grund av privat pensionsförsäkring eller på grund av ett pensionssparavtal enligt lagen om individuellt pensionssparande som regel skall ingå i en bodelning efter äktenskapsskillnad (10 kap. 3 § äktenskapsbalken). Tidigare

hade detta endast gällt i mycket begränsad omfattning. Övriga former av pensionsrättigheter, såsom tjänstepensioner och allmän pension, ingår där- emot inte i bodelningen.

Om det uppstår en snedfördelning av makarnas pensionsskydd, finns det enligt bestämmelserna om underhåll i 6 kap. äktenskapsbalken olika möj- ligheter att rätta till missförhållandena efter en äktenskapsskillnad för en make som har dåligt pensionsskydd och otillräckliga möjligheter att själv förbättra skyddet. Lagutskottet har vid flera tillfällen, senast i betänkande 2005/06:LU19, behandlat och avstyrkt motioner om delning av intjänade pensionsrättigheter såsom tjänstepensioner, pensioner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och pension enligt det reformerade ålderspensionssystemet i samband med bodelning. Lagutskottet har därvid erinrat om att gällande bestämmelser om bodelning inte utgör hinder mot att makar i samband med en äktenskapsskillnad och därpå följande bodel- ning träffar avtal om att i framtiden dela på ena makens framtida pension.

Utskottet anser, i likhet med i betänkande 2004/05:SfU9, att de möjlig- heter som i dag finns i det allmänna pensionssystemet att fördela pensions- rättigheter mellan makar har utformats så generöst som det efter omständighe- terna har varit möjligt att göra. Även efterlevandes skyddsbehov har beaktats. Utskottet avstyrker därmed motionerna Sf332 yrkandena 4 och 5, Sf401, Sf432 yrkande 15, A370 yrkande 6 och L289 yrkande 1.

Fonderna i premiepensionssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om fonderna i premiepen- sionssystemet.

Jämför reservation 6 (v, mp) och särskilt yttrande 6 (c).

Motioner

I motion Sf386 av Lars Ohly m.fl. (v) tas upp förslag som gäller Sjunde AP-fonden. I yrkande 4 framhåller motionärerna att det även i fortsätt- ningen skall vara avgiftsfritt att byta fonder och anför att PPM har poäng- terat vikten av att fonder byts kontinuerligt för att den enskilde skall få högre pension. I motionens yrkande 5 anser motionärerna att Sjunde AP- fonden skall kunna erbjuda en realräntefond som placerar i svenska realrän- teobligationer så att alla får möjlighet att välja bort den spekulation och det risktagande som det innebär att placera i aktiefonder. Sjunde AP-fon- den bör även ges möjlighet att erbjuda placering i ideella fonder och generationsfonder och fonden skall inte placera pensionsmedel i fonder som har anknytning till vapen- eller porrindustrin. Vidare bör pensionsspa- rarna aktivt kunna välja Premiesparfonden och Sjunde AP-fonden få utöva sin rösträtt vid bolagsstämmor.

I motion Sf274 av Jörgen Johansson (c) anges att pensionssystemen bör stimulera spararna att aktivt delta i placeringen av de egna pensionsmedlen och därmed få en ökad insikt i samhällets ekonomiska utveckling. Den enskildes möjlighet att överblicka fondmarknaden med över 600 fonder är dock i det närmaste omöjlig. En översyn av premiepensionssystemet i syfte att höja systemets legitimitet är nödvändig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har under riksmötet 2003/04 behandlat motionsyrkanden om premiepensionssystemet och då även haft en offentlig utfrågning den 3 februari 2004. En redovisning av vad som framkom vid utfrågningen finns i betänkande 2003/04:SfU5.

Premiepensionsutredningen har avgett sitt betänkande *Svårnavigerat? Premiepensionssparande på rätt kurs* (SOU 2005:8). Utredningen konstaterar att uppbyggnadsfasen för premiepensionen har klarats av och att premiepensionen fungerar bra och är rimligt kostnadseffektiv. Det bör dock bli ännu enklare och billigare för pensionsspararna att förvalta sin premiepension. Pensionsspararna har behov av mer information och vägledning. Utredningen föreslår att samtliga pensionssparare skall få vägledning som gör förvaltningen av premiepensionen enklare. Pensionssparare skall även fortsättningsvis kunna välja fritt bland systemets fonder, men bör få hjälp med att sätta samman en väldiversifierad fondportfölj som förvaltas till låga avgifter. PPM bör även utveckla tjänster som gör det enklare för pensionsspararna att förvalta och följa upp sin premiepension.

Utredningen anser även att fondutbudet bör kunna reduceras till omkring 100 - 200 fonder, utan att pensionsspararnas möjlighet att förvalta sin premiepension försämras. Utredningen framhåller att detta inte är ett mål i sig utan en uppskattning som beror på hur pensionsspararna utnyttjar nuvarande fondutbud. Uppskattningen kan ändras över tid.

Utskottet noterar att regeringen har tillsatt en utredning avseende översyn av myndighetsstrukturen för administrationen av den allmänna ålderspensionen (dir. 2005:151). Enligt direktiven skall utredaren lämna förslag till förändringar i frågan om vilken myndighet som skall ansvara för ålderspensionerna. De två huvudalternativen – en ny särskild ålderspensionsmyndighet eller att samla hela pensionsadministrationen inom Försäkringskassan – är en utgångspunkt för analysen, men utredaren kan lämna alternativa förslag. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2006.

Utskottet anser att den fortsatta beredningen av ovan nämnda frågor bör avvaktas och avstyrker därmed motion Sf274.

Beträffande kostnader för fondbyten, vilka nu finansieras via de avgifter som avser PPM:s administrativa kostnader, framhåller Premiepensionsutredningen bl.a. att det på grund av kostnadsfrihet för den enskilde vid fondbyte kan finnas en tendens att bytesmöjligheten överutnyttjas av vissa sparare. Kostnaderna får således kollektivet av pensionssparare stå för.

Enligt utredningen kan det även diskuteras om kostnaden för att administrera systemet i förhållande till hur det utnyttjas av olika sparare är rättvist fördelat och, om så inte är fallet, hur en rättvisare fördelning kan åstadkommas. Ett sätt att få de aktiva pensionsspararna att stå för de administrativa kostnader som deras byten medför är att införa en fondbytesavgift. Det skulle även minska incitamenten till alltför frekventa fondbyten och därmed kunna bidra till sänkta kostnader.

Utskottet har inhämtat ytterligare information från PPM om kostnaderna för fondbyte, bl.a. att den totala kostnaden för PPM med anledning av fondbyten uppgår till ca 30 miljoner kronor, vilket utgör ca 1 % av PPM:s driftskostnader. Därutöver uppkommer transaktionskostnader i fonderna.

Utskottet noterar att regeringen enligt 11 kap. 1 § sjätte stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension (LIP) kan meddela föreskrifter om fondbytesavgift och att frågan nu är föremål för Regeringskansliets beredning. Något förslag från utskottets sida om ett tillkännagivande i frågan är inte aktuellt. Därmed avstyrks motion Sf386 yrkande 4.

Vidare föreslår Premiepensionsutredningen att Premiesparfonden skall bli en generationsfond så att risknivån trappas ned i takt med pensionsspararens ålder. Utskottet anser att den fortsatta beredningen bör avvaktas och avstyrker därmed motion Sf386 yrkande 5 i denna del.

Såvitt gäller frågan om realräntefond inom Sjunde AP-fonden har utskottet behandlat frågan flera gånger tidigare, bl.a. i betänkande 2003/04:SfU5. Utskottet anförde följande. En bärande tanke i lagstiftningen om premiepensionen är att den statliga förvaltningen hos Sjunde AP-fonden skall vara jämförbar och likvärdig med de privata placeringsalternativen för premiepensionen. Av den anledningen har det eftersträvat att det så långt möjligt skall gälla samma regler för dessa olika alternativ. Den totala risknivån i Sjunde AP-fondens placeringar skall vara låg och fondmedlen, vid vald risknivå, placeras så att långsiktigt hög avkastning uppnås. För förvaltningen av Premievals-fonden krävs dock inte att den totala risknivån är låg. Utskottet hade inget att erinra mot dessa målsättningar och avstyrkte ett motionsyrkande i ämnet. Vid utskottets offentliga utfrågning i februari 2004 framkom att ett mycket långt sparande under 30–40 år i enbart räntepapper innebar en stor risk för att få en låg pension och att all erfarenhet talade för att aktier är att föredra när det är fråga om ett så långt sparande. Mot bakgrund härav och då utskottet uttalat sig för att frågan om aktivt val av Premiesparfonden borde behandlas av regeringen och dess genomförandegrupp i samråd med partierna bakom pensionsöverenskommelsen, kunde utskottet inte ställa sig bakom ett införande av en realräntefond inom Sjunde AP-fonden. Utgångspunkten för Premiesparfonden var som redan nämnts att den totala risknivån för fondens placeringar skulle vara låg.

Som angivits ovan har Premiepensionsutredningen föreslagit att premiesparfonden skall bli en generationsfond så att risknivån trappas ned i takt med pensionsspararens ålder. Utskottet noterar även att i premiepensionssystemets fondutbud finns fyra fonder under kategorin ”Sverige realränta”.

Mot bakgrund av det anförda finner utskottet inte anledning att föreslå något tillkännagivande om realräntefond inom Sjunde AP-fonden. Utskottet avstyrker därmed motion Sf386 yrkande 5 i denna del.

Vad gäller frågan om aktivt val av Premiesparfonden har utskottet i betänkande 2003/04:SfU5 ansett att regeringen i samråd med partierna bakom pensionsöverenskommelsen och dess genomförandegrupp bör behandla frågan. Utskottet förutsatte att detta kunde ske utan ett formligt tillkännagivande från riksdagens sida. Premiepensionsutredningen har nu föreslagit att Premiesparfonden skall öppnas för aktiva val.

Utskottet anser att beredningen av Premiepensionsutredningens förslag bör avvaktas och avstyrker därmed motion Sf386 yrkande 5 i denna del.

Enligt 8 kap. 3 § LIP gäller fr.o.m. den 1 januari 2000 att premiepensionsmedel inte får placeras i fonder som enligt fondbestämmelserna kan dela ut medel till andra än andelsägarna, dvs. s.k. ideella fonder. Förslaget lades fram i proposition 1999/2000:12 med hänvisning bl.a. till att inestående fordran på pension enligt 15 kap. 16 § LIP inte får överlätas innan den är tillgänglig för lyftning. Det angavs att bestämmelser av det slaget också har ett socialt syfte, dvs. de syftar till att skydda de förmåner som de försäkrade har enligt lagstiftningen. Bestämmelserna motverkar också risken att en försäkrad genom att överlåta ännu inte tillgängliga försäkringsersättningar försätter sig i situationer där han eller hon behöver ytterligare stöd från det allmänna för sin försörjning. Dessa grundläggande principer markerar också att premiepensionssystemet är ett slutet ekonomiskt system. Utskottet delade regeringens uppfattning att premiepensionsmedel inte borde få placeras i ideella fonder (bet. 1999/2000:SfU6).

Utskottet har senast i betänkande 2004/05:SfU9 avstyrkt ett liknande motionsyrkande. Utskottet finner inte nu anledning att ändra uppfattning i frågan och avstyrker därmed motion Sf386 yrkande 5 i denna del.

Vad gäller frågan om Sjunde AP-fondens rätt att utöva rösträtt anges i 5 kap. 4 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder) att Sjunde AP-fonden får rösta för aktier i svenska bolag endast när kravet på långsiktigt hög avkastning eller behovet att trygga placeringarnas säkerhet inte kan tillgodoses på annat sätt. Bestämmelsen fanns tidigare fr.o.m. den 1 januari 1999 i den dåvarande lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden. I specialmotiveringen angavs (prop. 1997/98:151 s. 851) att en situation innebärande rösträtt kan uppkomma t.ex. när en akties verkliga värde endast kan tryggas genom yrkande om likvidation eller om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper.

Vid utskottets utfrågning om premiepensionssystemet framfördes kritik mot rösträttsbegränsningen från några av de inbjudna deltagarna och hänvisades bl.a. till att ägarens roll att styra företag hade förändrats sedan pensionsbeslutet fattades. Utskottet förutsatte i betänkande 2004/05:SfU9 att även denna aspekt skulle komma att beaktas vid uppföljningen av pensionsreformen.

Premiepensionsutredningen har föreslagit att Sjunde AP-fonden skall få utöva rösträtt och att de inflytandebegränsningar som gäller generellt för fondbolag skall tillämpas på Sjunde AP-fonden. Utskottet anser att motion Sf386 yrkande 5 i denna del får anses tillgodosedd och avstyrks därmed.

Beträffande yrkandet om att Sjunde AP-fonden inte skall göra placeringar i fonder med anknytning till vapen- eller porrindustrin avstyrkte utskottet i betänkande 2001/02:SfU12 ett yrkande om att Sjunde AP-fonden inte skulle ha några aktiefonder där börsnoterade företag baserade på pornografi eller prostitution fanns med. Utskottet hänvisade till att Sjunde AP-fonden inlett ett omfattande arbete med etiska regler i verksamheten.

Av Sjunde AP-fondens årsredovisning för 2005 framgår att Sjunde AP-fonden i placeringsverksamheten skall ta miljö- och etikhänsyn utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning. Det sker på så sätt att placeringar görs endast i företag som enligt fondens bedömning på ett godtagbart sätt följer kraven i de internationella konventioner som Sverige har undertecknat. För företag i Sverige krävs dessutom att de följer svensk lag. De konventioner som avses är främst: Konventioner om de mänskliga rättigheterna, Barnkonventionen, ILO-konventionerna, internationella miljökonventioner och konventioner mot mutor och korruption. Samtliga företag granskas utifrån de angivna principerna.

Vid alternativa placeringar i hedge-fonder och private equity-fonder gäller att förvaltaren så långt det är möjligt skall försäkra sig om att Sjunde AP-fondens policy för miljö- och etikhänsyn i placeringsverksamheten tillämpas i så stor del av de underliggande placeringarna som möjligt.

Utskottet finner inte skäl att föreslå några ändringar vad gäller placeringsreglerna för Sjunde AP-fonden och avstyrker därmed motion Sf386 yrkande 5 i denna del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Reformerat ATP-system, punkt 1 (v)

av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Sf386 yrkande 1.

Ställningstagande

Syftet med ett allmänt och obligatoriskt pensionssystem är att det skall ge trygghet på ålderdomen efter det att den förvärvsaktiva delen av livet är över. En förutsättning för detta är att det är förutsägbart. Pensionsspararen skall veta vad han eller hon får som pensionär och således också få den pension som har utlovats. Vidare skall pensionssystemet vara omfördelande över livscykel och även mellan könen och samhällsklasserna. Det skall även vara solidariskt finansierat via skatter och sociala avgifter och det skall finnas en buffert som verkar för en jämn utveckling av systemet. Systemet skall vara offentligt utan några spekulationsinslag eller privata delar och vara hållbart både nationalekonomiskt och för individen. Det nuvarande pensionssystemet uppfyller endast ett av dessa kriterier, nämligen att det är nationalekonomiskt hållbart. I övrigt svarar det över huvud taget inte upp mot nödvändiga förutsättningar för att ge pensionärerna trygghet på ålderdomen. Därför bör det snarast tillsättas en utredning med uppdrag att lägga fram ett förslag om ett reformerat ATP-system.

Pensionssystemet skall innebära att premiepensionen avskaffas och att hela pensionsavgiften på 18,5 % går till fördelningssystemet. Det innebär att systemet, enligt ett basscenario med en tillväxt på 2 %, kommer att vara finansiellt stabilt till 2024. En höjning av pensionsavgiften med 0,5 % medför att systemet blir finansiellt stabilt till 2050. Det innebär även att pensionssystemet finansieras via skatter och sociala avgifter och inte har inslag av spekulation samt att avkastningen blir lika för var och en. De 15 bästa åren av 30 års intjänandetid skall bestämma nivån på pensionen. Det blir därmed inte nödvändigt att behålla den kompensation för barnår, pensionsrätt för studier och pliktjänstgöring som nuvarande system kräver. Pensionerna bör anpassas till samhällsekonomin och lönerna genom följ-

samhetsindexering. Garantipensionen skall behållas och bör prisindexeras. Nivån på garantipensionen måste dock kontinuerligt ses över så att den säkrar individens ekonomiska standard.

2. Balansering av inkomstpension, punkt 2 (v, mp)

av Mona Jönsson (mp) och Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Sf386 yrkande 2.

Ställningstagande

Risken är nu överhängande att den s.k. bromsen i pensionssystemet slår till och att pensionärerna kommer att få sänkta pensioner. Detta är otillständigt, allra helst som det drabbar de pensionärer som tidigare har fått ett löfte från staten om att deras pensioner skall vara värdesäkrade. I stället bör pensionsavgifterna tillfälligt höjas om det visar sig att pensionssystemet är underfinansierat. Denna tillfälliga avgiftshöjning skall inte ge någon pensionsrätt i framtiden. Det skall dock finnas en fastlagd gräns för hur stort underskott som skall kunna hanteras med avgiftsökningar. Om denna gräns passeras får ansvariga politiker ta ställning till hur balans skall uppnås i systemet. Regeringen bör återkomma med förslag till en aktiv balansering av pensionssystemet.

3. Ekonomisk politik och pensionssystemet, punkt 4 (m)

av Per Westerberg (m), Tobias Billström (m) och Anna Lilliehöök (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:So642 yrkande 1.

Ställningstagande

Idag försörjs över en miljon vuxna genom olika bidrag och sociala ersättningar. En vanlig dag är det nära 1,5 miljoner vuxna som inte går till jobbet eller som arbetar mindre än vad de skulle önska. Under kommande decennier kommer den svenska befolkningen därtill att åldras. En minskande del av befolkningen kommer att arbeta och således betala inkomst-

skatt. Det innebär att allt färre kommer att behöva ta hand om alltfler och finansiera alltmer. För att inte kraven på dem som arbetar ska bli orimliga, och för att inte tvingas ge avkall på kvaliteten i vården, skolan och trygghetssystemen, måste arbetskraften öka.

Vi står bakom det svenska pensionssystemet, men vi är motståndare till socialdemokraternas politik innebärande höjda skatter och bidrag. Denna politik kommer att undergräva svensk konkurrenskraft och förvärpa de problem vi står inför. Ett tydligt uttryck för detta är att den s.k. bromsen i pensionssystemet riskerar att utlösas. Om utvecklingen inte vänds kan pensionerna permanent komma att urholkas.

I stället för den socialdemokratiska politiken, vill vi att den ekonomiska politiken skall inriktas på att öka antalet sysselsatta för att därigenom skapa resurser för att möta dagens och morgondagens efterfrågan. Detta är även en förutsättning för att pensionerna skall tryggas. I motion 2005/06:Fi240 har Moderata samlingspartiet presenterat en politik som syftar till att öka sysselsättningen och trygga pensionerna. Sänkta skatter för arbetsinkomster och minskade bidrag minskar marginaleffekterna och leder till att fler kommer i arbete. Det kommer att medföra en märkbar ökning av sysselsättningen som är mer än tillräcklig för att hindra att bromsen i pensionssystemet utlöses. Fler sysselsatta och högre tillväxt kommer även att innebära högre pensionsnivåer utan att det medför ökade statliga utgifter.

4. Pensionsrätt vid totalförsvarspplikt, punkt 5 (v)

av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Fö245 yrkande 3.

Ställningstagande

Möjligheten att höja nivåerna för de totalförsvarsppliktigas pensionsgrundande inkomst bör prövas. Det skulle vara rimligare att det pensionsgrundande beloppet motsvarar hela, och inte som nu hälften av, befolkningens genomsnittliga pensionsgrundande inkomst.

5. Fondbytesavgift, punkt 8 (v)

av Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om (fyll i). Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Sf386 yrkande 4.

Ställningstagande

PPM har poängterat vikten av att byte av fonder sker kontinuerligt för att pensionsspararen skall kunna höja sin pension. Ett förslag från PPM om att avgiftsbelägga bytena är därför märkligt. Möjligheten att byta fonder bör även i fortsättningen vara avgiftsfritt.

6. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 9 (v, mp)

av Mona Jönsson (mp) och Kalle Larsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Sf386 yrkande 5 och avslår motion 2005/06:Sf274 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Fördelen med den statliga förvaltningen av Sjunde AP-fonden är att den ger möjlighet till demokratisk styrning av fondens förvaltning och en garanti för allmänhetens insyn. Av denna anledning bör människor aktivt få välja Premiesparfonden.

Fluktueringarna på börserna visar hur vanskligt det nya pensionssystemet är för framtidens pensionärer. Bland annat innebär införandet av premiepension att pensionen i större utsträckning än tidigare är avhängig av börsens utveckling, olika kapitalförvaltares skicklighet och individens kännedom om aktiemarknaden. Alla måste därför ha möjlighet att välja bort det risktagande som aktiefonder innebär. Realräntefonder som placerar i svenska realränteobligationer är skyddade mot både inflation och växelkursutveckling. Sjunde AP-fonden bör därför ges möjlighet att erbjuda en realräntefond.

Sjunde AP-fonden bör också kunna erbjuda placering i ideella fonder och generationsfonder men inte placeringar i t.ex. vapen- eller porrindustrin. Vidare skall fonden få utöva sin rösträtt vid bolagsstämmor hos företag där fonden har aktieinnehav.

Särskilda yttranden

1. Pensionsmedel för kompetensutveckling m.m., punkt 6 (fp)

Linnéa Darell (fp) och Anne-Marie Ekström (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna tror på det livslånga lärandet. Vi tror på företagsamhet och egna initiativ. Ett sätt att underlätta detta är att göra det möjligt för pensionsspararen att disponera medel från den allmänna pensionen, avtalspensionen, det privata pensionssparandet och den privata pensionsförsäkringen för att använda en period mitt i livet till studier eller till att starta ett eget företag. Som mest skall en summa som motsvarar ett år av pensionstiden kunna tas ut. Det innebär omkring 65 % av en årslön. Systemet ger en ökad flexibilitet för individen. Studier och eget företagande leder i många fall till ökade inkomster, vilket i så fall kan kompensera det uttag som har gjorts.

Vad avser den allmänna ålderspensionen förutsätter förslaget att en uppgörelse med de partier som tillsammans vårdar pensionssystemet nås. I övrigt bör det göras möjligt för inblandade parter att sluta nya avtal om avtalspensioner, privat pensionssparande och pensionsförsäkringar i enlighet med vad som nu förslagits.

2. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (m)

Per Westerberg (m), Tobias Billström (m) och Anna Lilliehöök (m) anför:

Pensionsfrågan är komplicerad inom äktenskapet, främst på grund av att makarna beroende på arbetsfördelningen inte alltid tjänar in lika stora pensionsrätter. Det kan leda till mycket ojämlika förhållanden vid såväl skilsmässa som dödsfall. Såväl jämställdhetsaspekter som skyddet för familjebildningen och barnen talar för en förändring.

Vid en skilsmässa bör pensionsrätter intjänade under äktenskapet ingå i giftorättsgodset och värdet därmed delas lika. Några ingrepp i pensionssystemet behöver inte göras utan den make som tjänat in mindre pensionsrätt kan få kompensation i form av annat giftorättsgods eller eventuellt genom en separat kapitalpensionsförsäkring.

Vid dödsfall är efterlevandeskyddet i det allmänna pensionssystemet ytterst svagt. Efterlevandeskyddet i kollektivavtalen på den privata sektorn är däremot generellt sett bra, till skillnad från motsvarande inom den offentliga sektorn. Huvudregeln bör enligt vår uppfattning vara att premiepensionen alltid skall vara på "två liv" och därmed ge ett avsevärt bättre efterlevandeskydd. Vi anser att denna fråga bör överlämnas till Genomförandegruppen.

En bättre möjlighet att överföra inkomstpension mellan makar skulle underlätta för familjer att låta en förälder arbeta mindre under småbarns-åren. Det skulle även kompensera något på familjenivå för att arbetsmarknaden inte är jämställd och kvinnor generellt sett därför tjänar mindre än män. Mot denna bakgrund vill vi att efterlevandeskydd och möjligheten att överlåta pensionsrättigheter mellan makar och sammanboende även skall gälla i inkomstpensionssystemet. Pensionsrättigheter skall dock inte kunna överlåtas retroaktivt utan enbart avse framtida pensionsinbetalningar. Vi anser att även dessa frågor bör överlämnas till Genomförandegruppen.

3. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (fp)

Linnéa Darell (fp) och Anne-Marie Ekström (fp) anför:

Inom ramen för 1994 års pensionsuppställning gjordes förbättringar vad gäller en jämnare fördelning av makars och därmed jämställdas pensionsrättigheter. En ändring gällde ökade möjligheter att vid skilsmässa beakta snedfördelning av pensionsrättigheter mellan makarna. En annan ändring gällde att privat pensionsförsäkring och pensionssparande enligt lagen om individuellt pensionssparande skulle medräknas i samband med skilsmässor. Ytterligare en ändring var att möjlighet öppnades för frivillig överföring av premiepensionsrätt mellan makarna. Detta infördes av bland annat tekniska skäl i stället för en möjlighet till frivillig delning av pensionsrätterna. En fördel med denna möjlighet var att den kunde öppnas även för dem födda före år 1954. Möjligheten till frivillig överföring av premiepensionsrätt har endast använts i mycket liten utsträckning. En orsak är säkert att möjligheten inte är särskilt känd.

Det är enligt vår mening angeläget att Genomförandegruppen analyserar resultatet av de nämnda förändringarna och diskuterar åtgärder för att åstadkomma en jämnare fördelning mellan makars pensionsrättigheter, särskilt inför skilsmässor och dödsfall.

4. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (kd)

Kenneth Lantz (kd) anför:

Det är av största vikt att den ekonomiska politiken inriktas på att få fler människor i arbete. Därigenom skapas resurser och förutsättningar för en stabilare ekonomi för att möta dagens och morgondagens efterfrågan. På så sätt förbättras förutsättningarna för att trygga framtida pensionsutbetalningar.

Pensionsfrågor har och kommer fortsättningsvis att vara av stort känslomässigt värde. Dessutom blir det ekonomiska värdet betydande efter ett helt livs intjänandetid.

Inkomstfördelningen inom äktenskapet är oftast inte lika. Orsaken kan vara förvärvsarbetets tvång på ena parten. Tanken med äktenskap är dock lika delning av gemensamma tillgångar och arbetsinsatser. Därför torde en lika delning av intjänad pensionsrätt vara värdefull för makarna.

Makar bör ha samma rätt till fördelning av pensionstillgångar som till övriga, ofta betydligt mindre värda, ägodelar. Rätten till lika delning av pensioners värde bör gälla såväl under pågående äktenskap som vid bodelning.

Frågan bör beaktas i Genomförandegruppens kommande arbete.

5. Makars pensionsrättigheter, punkt 7 (c)

Birgitta Carlsson (c) anför:

Centerpartiet står bakom det svenska pensionssystemet. Det ligger en trygghet i kopplingen till samhällsekonomin utveckling, en trygghet som inte fanns i det långsiktigt ohållbara ATP-systemet. Samtidigt vet vi att det finns en betydande oro bland många medborgare över att man inte på förhand kan veta de exakta ersättningsnivåerna. Denna oro är naturligtvis störst hos människor som haft en låg livsinkomst. Många av dessa är kvinnor.

Från den utgångspunkten ser vi det som mycket angeläget att främja en utveckling av samhällsekonomin som gör att en större del av den förvärvsaktiva befolkningen kan försörja sig genom eget arbete. På så sätt kommer de intjänade pensionsrättigheterna att bli större samtidigt som den samlade ekonomiska utvecklingen kan medge högre ersättningsnivåer åt alla. Det är avgörande för framtida pensionärsers livsvillkor att Sverige lyckas bättre med att skapa tillväxt i näringslivet och fler jobb, samt med att hjälpa sjuk-skrivna, förtidspensionerade och arbetslösa tillbaka i egen försörjning. Det är särskilt viktigt för de många kvinnor som löper störst risk att drabbas av utanförskapet på arbetsmarknaden.

1994 års pensionsuppgrörelse införde förbättrade möjligheter vad gäller en jämnare fördelning av makars och därmed jämställdas pensionsrättigheter. Det gäller bland annat ökade möjligheter att vid skilsmässa beakta snedfördelning av pensionsrättigheter mellan makarna och möjlighet för frivillig överföring av premiepensionsrätt mellan makarna. Möjligheten till frivillig överföring av premiepensionsrätt har endast använts i mycket liten utsträckning. En orsak är säkert att möjligheten inte är särskilt känd.

Det är enligt vår mening angeläget att Genomförandegruppen analyserar resultatet av de nämnda förändringarna och diskuterar åtgärder för att åstadkomma en jämnare fördelning mellan makars pensionsrättigheter, särskilt inför skilsmässor och dödsfall.

För jämställdheten mellan kvinnor och män är det angeläget att de allra lägsta pensionerna kan höjas.

6. Fonderna i premiepensionssystemet, punkt 9 (c)

Birgitta Carlsson (c) anför:

Pensionssystemen bör stimulera spararna att aktivt delta i placeringen av de egna pensionsmedlen och därmed få en ökad insikt i samhällets ekonomiska utveckling. Marknadsföringen kring PPM och dess verksamhet är

dock dålig. Den enskildes möjlighet att överblicka fondmarknaden med över 700 fonder är i det närmaste omöjlig. Avgifterna från fondförvaltare och PPM är kännbara. Detta har bidragit till att andelen aktiva sparare är för låg. En översyn av premiepensionssystemet i syfte att höja systemets legitimitet är nödvändig.

Frågan bör beaktas i Genomförandegruppens kommande arbete.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:L289 av Solveig Hellquist m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den totala premiepensionen för makar och sambor skall fördelas lika mellan dem om de inte begär att denna regel inte skall tillämpas.

2005/06:Fö245 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undersöka möjligheten att höja nivån för de totalförsvarspliktigas pensionsgrundande inkomst.

2005/06:Sf274 av Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av det enskilda engagemanget i uppbyggnaden av pensionssystemet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av PPM-systemet i syfte att stärka systemets legitimitet.

2005/06:Sf302 av Lennart Beijer och Britt-Marie Danestig (båda v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ett system som möjliggör frivillig pension från fyllda 60 år.

2005/06:Sf332 av Per Westerberg m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att premiepension bör tillfalla efterlevande make utan särskild ansökan.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka möjligheten att överlåta pensionsrättigheter mellan makar och att låta pensionen tillfalla efterlevande make även i inkomstpensionssystemet.

2005/06:Sf386 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen med det snaraste bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att lägga fram ett förslag till ett reformerat ATP-system.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma med förslag till en aktiv balansering.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheten att byta fonder även i fortsättningen skall vara avgiftsfria.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Genomförandegruppen skall sluta att diskriminera Sjunde AP-fonden.

2005/06:Sf401 av Johnny Gylling och Olle Sandahl (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning i syfte att ge förslag på former för delad pensionsrätt mellan makar.

2005/06:Sf432 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Genomförandegruppen för det nya pensionssystemet ges i uppdrag att utreda utformningen av reglerna för delad premiepension i enlighet med vad som anförs i motionen.

2005/06:So642 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att värdesäkra pensionerna.

2005/06:Ub427 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunna utnyttja ett års pensionsparande för kompetensutveckling.

2005/06:A364 av Bo Könberg m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta ut pension i förskott för att studera eller starta företag.

2005/06:A370 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i premiepensionssystemet så att pensionspoängen automatiskt delas mellan småbarnsföräldrarna, i enlighet med vad som anförs i motionen.